

РЕЗЮМЕТА

на трудовете на главен асистент д-р Зелма Давид Каталан-Балинова, представени за участие в конкурс за доцент по направление 2.1 филология (стилистика на англоезичната литература), обявен в ДВ бр.33 от 26.04.2011 г.

Представени са 13 труда (1 монография и 12 статии), които представляват разработки в следните научно-теоретични и тематични полета:

- Изследвания в областта на литературната наратология и стилистика
- Изследвания върху английската литература от 19 и 20 век
- Трансмедиални изследвания
- Изследвания с приложно-методическа насоченост, свързана с преподаването на английска литература и стилистика на различни нива на образованието.

1. ***Wonderful Divergencies: Tellability in Dickens's David Copperfield, Bleak House and Great Expectations*** („Неведоми разклонения” – разказваемост в романите на Чарлс Дикенс „Дейвид Копърфийлд”, „Студения дом” и „Големите надежди”). Приета за издаване в Университетско издателство „Св. Климент Охридски”).

Монографията предлага нов поглед към творчеството на Чарлс Дикенс и по-конкретно към първоличните му романи. Основната теза, която се защитава, е че разказваемостта им се основава на разнообразните начини, по които Дикенс използва формите на автобиографичния модус, за да представи конструирането на аз-а на модерността. То се разглежда като резултат от динамиката на съотнасянето на миналите себевъзприятия към различните „канонични” наративи, предлагани от културата на света, в който героят-разказвач търси осъществяването си. За разлика от съществуващите в наратологичната литература разбирания за разказваемостта като ефект, създаван единствено на нивото на сюжета, тук се акцентира и върху ролята на разместванията в полето на стила за модалното разграничение на личностните светове на героите. Предложеният теоретичен модел преодолява ограничеността на структуралистичните подходи, както и идеологическата и естетическата неутралност на психологическото понятие за разказваемост. Той хвърля мост между стилистиката и наратологията и позволява да се вникне в начините, чрез които стилът на първоличния разказвач се превръща в средство за отхвърляне като невъзможни и погрешни конструкциите на света в миналото му – очертания и разположения, определени от дадени идеологически предпоставки.

Монографията се състои от увод, четири глави и заключение. Уводът поставя темата в контекста на критиката върху Дикенс, но също така набляга на епистемологичните напрежения в разглежданите романи, като хвърля към тях теоретико-аналитичната перспектива на херменевтиката на Юрген Хабермас и последователите му. Използват се теориите му за комуникативното действие като способ за съпротива срещу колонизирането на жизнения свят от системите на публичната власт и за трите вида знание, които действат в модерния свят. Създаването на собствена зона за функциониране на аз-а се разглежда във връзката му с юридикацията на личността в модерния свят.

В първа глава се извежда аналитичният модел, използван в изследването. Понятието за разказваемост се разглежда в контекста на теориите за конструирания характер на аз-а и на фикционалните светове. Използва се интердисциплинарен подход, основан на съвременните изследвания върху автобиографията в полетата на

социологията, психологията и наратологията. За определяне на нивата на анализ се въвеждат и теориите на възможните и на фикционалните светове, които обосновават конструктивисткото отношение към автобиографичния наратив, в който аз-ът и светът се създават във взаимна зависимост. Специално внимание се обръща на преместването на центъра на фикционалната вселена като интенционално и телеологично обосновано действие. Засяга се и проблемът на билдунгсромана, като се възприема гледището на Бахтин за поджанра като форма на представяне на едновременното създаване на героя и на света в модерността. Извежда се и ролята на езика при конструирането на света и на автобиографичния герой, като по този начин се отваря за анализ стилистичното ниво на текста.

Втора глава се съсредоточава върху романа „Студения дом”. Първата ѝ част се спира на тематичното значение и сюжетобразуващия потенциал на Канцлерския съд и на адвоката Тълкинхорн като агент на юридикацията в английското общество от средата на 19-и век. Втората част разглежда ролята на стила в уводната част на романа в сравнение с въвеждащите описания в другите романи на Дикенс с открито социална тематика. Анализира се функцията му за създаване на световъзприятие с нов център и възможността, която се отваря за хармонизиране на третоличния с първоличния наратив в произведението. В третата част на статията се проследяват виртуалните истории, които създават разказваемостта в наративната територия на Естер Съмърсън като първоличен разказвач. Епистемологичната ѝ нестабилност се разглежда като преднамерена повестувателна и стилистична стратегия и метод на съпротива срещу каноничните разкази, фиксирани идентичността ѝ единствено като жена и като незаконородена. Като тема и организиращ принцип в ретроспективния ѝ разказ, знанието и неговото отрицание и отхвърляне представляват възможност за героинята за разнообразни комуникативни действия, ориентирани към намирането на позиция, от която да се отстоява единството и стабилността на овластенения ѝ аз.

Третата глава е посветена на пространствените параметри на фикционалните светове на романите *Дейвид Копърфийлд* и *Големите надежди* в контекста на тяхната разказваемост като билдунгсромани. Представянето на пространството в тези произведения се разглежда като резултат от вече постигнатата желана идентичност на разказващия ‘аз’ и като наративно действие, целящо да потвърди правилния избор на каноничен разказ, довел до утвърждаване на тази идентичност. В *Дейвид Копърфийлд* се открива онтологично разделение на пространството, като вертикалната посока постепенно измества хоризонталната и утвърждава „божествената” доброта на героинята Агнес като единствено правилен идеологически ориентир на жизнения път на автобиографичния герой. Анализът на пространствената динамика в *Големите надежди* извежда като неин смислов и структурен център мъглата и блатата. За разлика от *Дейвид Копърфийлд*, на съдържателно и стилистично ниво те изграждат (анти)каноничен разказ, в който се дискредитира трансценденталната сила на конвенционалните викториански наративи на жизнения успех.

Четвърта глава съдържа обстоен и целенасочен анализ на функционално-стилистичното значение на свързващите думи „сякаш” и „изглежда” („as if”, “seem”, “appear”) като средство за конструирането на светове в романите *Дейвид Копърфийлд* и *Големите надежди* и маркиране на обратите в жизнените посоки на героите. В тези два романа повече от навсякъде другаде в творчеството си Дикенс използва възможностите не само на сюжета и фабулата, но и на стила и дискурса, за да изведе на преден план епистемологичните проблеми на автобиографичната форма и онтологичната сложност на фикционалните ѝ светове. Споменатите думи и изрази се разглеждат като модализиращи елементи и способ за виртуализиране на реалните наративи на събитията в миналото на разказвачите. Разграничението между

виртуално и реално изгражда система от „вградени” наративи (embedded narratives), на които се основава разказваемостта, но онтологичното познание е и епистемологична цел на билдунгсромана. Систематичното използване на модализиращите елементи в разглежданите романи се интерпретира като смислообразуваща стратегия, която актуализира несъвпадението между различните „канонични” възможности за себerealизация и предприетите от героите действия.

В цялата монография чрез анализ на конкретни пасажии и сюжетни решения се показва умението на Дикенс да създава „разказваеми” истории, като поставя ретроспективните наративи на героите си в отношение на непрекъснат конфликт между конвенционалните за времето си наративи на индивидуалния успех и проблематиката на психологическата и социална обвързаност на индивида в модерния свят.

2. **“Changing Places – Exchanging Power: David Lodge’s *Changing Places* and Alison Lurie’s *Foreign Affairs*”.** *The Transatlantic and the Transnational in a Changing Cultural Context*. Sofia: Polis Publishing, 2005, 270-278.

Статията представлява сравнителен анализ на двата романа, основан на социологическите теории на Пиер Бурдийо и на въведеното от него понятие за „хабитуса”. Изследването интерпретира успеха или неуспеха в действията на героите в светлината на историческото съдържание на хабитуса, а поведението им се разглежда като мотивирано от решения, взети според техните преценки за разположението на силите в социалния свят като поле за стратегическа игра в търсене на най-престижната позиция. Моделът хвърля и нова светлина върху създаването на комичното в двете произведения като несъвпадение между хабитуса и психологичното състояние на героите. Откроява се дълбоката обвързаност между «университетската» тематика на романите и съвременната представа за социализирането на личността и за припознаването на идентичността според мястото ѝ в диспозицията на властта в обществото. Показва се как в романа с университетска тематика американската представа за Англия се използва като мяра за оценка на психологическата стабилност и социалната адаптивност на героите. Анализът проследява сюжетно-структурните аналогии в двата романа и централното място на срещата с другия континент като събитие, което предоставя възможността на героите да преоткрият себе си.

3. **“Rewriting the Modernist Text: Style as Discovery.”** *Tradition, Modernity and Postmodernity*. Blumenfeld, O. and R. Andriescu (Eds.). Iasi: Universitas XXI: 2005, 706-714.

Статията представлява изследване на методите на стилистичния анализ с оглед на прилагането им в образованието като средство за изграждане у студентите на литературна култура. Показан е работещ модел с доказани резултати сред студенти по английска филология в Софийския университет. Целта му е да се използва стилистичният анализ за вникване не само във формалните особености на литературата на модернизма, но и в епистемологичната и морално-философска сложност на процесите му. Особено важен е акцентът върху сложните връзки между феноменалната реалност и езика, които се очертават в резултат на представените в статията методически процедури. Набляга се на момента на откривателство, което се достига чрез съвременни техники на работа и методики на работа с учащите на всички нива.

4. **“(Не)възможните светове на Големите надежди от Чарлс Дикенс”.** *Словото: класическо и ново. Сборник от юбилейната конференция на Факултета по класически и нови филологии, том 1.* София: Университетско издателство, Св. Климент Охридски, 2007, 252-259.

Статията предлага прочит на романа през теориите за фикционалните светове. Прилага се литературно-семантичният модел на Томас Павел и наратологичният модел на Мари-Лор Райън. Фикционалният свят се разглежда като наративен свят, в който се различават фактуални и модално релативизирани под-светове, които влизат в отношения на хармония или конфликт помежду си. На основата на функционалния анализ на свързващите изрази и думи със значение на «сякаш», статията разглежда динамиката на онтологичното разслоение на фикционалният свят, конструиран от първоначалния разказвач. Предлага се оригинален прочит на ключови метафори и символи, с които се предава вътрешното състояние на героя и моралното му израстване като промяна на когнитивния му модел и поведение.

5. **“Чий е Оливър Туист? Телевизионните екранизации и културната принадлежност на романа на Чарлс Дикенс *Оливър Туист*.”** *Интеркултурна комуникация.* София: Университетско издателство, Св. Климент Охридски, 2007, 99-112.

Статията изследва екранизациите на прочутото произведение на Дикенс. Особено внимание се обръща на телевизионната адаптация на ITN от 1999 г., в която се реализират новите тенденции при филмирането на класически романи. В сравнението между тази екранна версия и предишните особено важни са наблюденията върху разликите с телевизионния сериал от 1982 г. Статията разглежда решението на сценариста и режисьора на адаптацията от 1999 г. да драматизират предхождащата сюжета история в отделен епизод, което се интерпретира в светлината на съвременните феминистки прочити на произведението на Дикенс. Акцентира се и върху еволюцията в представянето на Фейгин като визуален образ и като участник в мизансцена. Статията се спира и на мястото на всяка от екранизациите в съответния културен контекст и на новата политика на връщане на Дикенс в полето на популярната култура, откъдето той всъщност тръгва.

6. **“Two Poems Speaking Each to Each: Iconicity in Robert Browning’s *Meeting at Night and Parting at Morning*.”** *Words and Images: Iconicity of the Text.* Сборник на Institut Badan Literackich, Polskiej Akademii Nauk и Институт за литература, БАН. София: Издателски център “Боян Пенев”, 2008, 180-194.

Статията изследва иконичността на известното стихотворение на Браунинг „Нощна среща” и свързаното с него „Сутрешна раздяла” от гледна точка на културния ѝ компонент. За разлика от съществуващите предимно описателни или психоаналитични прочити, стилистичните похвати тук се разглеждат като продукт на имитативен стремеж, произтичащ не само от вътрешните импулси на лиричния герой, а и от културно-идеологическите ограничения на викторианската епоха. За първи път в изследванията на иконичността на литературния текст се предлага модел, според който „психологическото подреждане” имитира не само индивидуалното възприятие на ситуацията от страна на източника на фокализация, но възпроизвежда и реда на културния код. Липсата на текстуализация на материал от фикционалната реалност се интерпретира като имитация на културно „непроизносимото” във викторианската епоха.

7. **“Викторианският билдунгсроман: светове, пространства и посоки.”**

Литературни пространства без граници. Юбилеен сборник в чест на проф. д-р Надежда Дакова. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2008, 205-221.

Статията предлага сравнителен анализ на четирите билдунгсромана на Дикенс и Такъри от перспективата на теорията за фикционалните светове. Откриват се неотбелязани досега прилики между начините, по които Дикенс и Такъри използват потенциала на вътрешната структурираност на сюжета на билдунгсромана и на основните му съдържателни и идеологически предпоставки. Извежда се неизбежната обвързаност между началото и края като резултат от процес на преструктуриране на онтологичния пейзаж на тази романа форма. В онтологичните параметри на началото се открива зародишът на сюжетното развитие. Краят и на четирите разгледани романа се разглежда като реализация на вътрешно движение на фикционалната вселена, обусловено от светоусещането на модерността. Като обща характеристика се откроява и присъствието на елементи на неопределеност и незавършеност, които отразяват граничната същност на викторианската културно-историческа епоха.

8. **“Dickens’s *David Copperfield*: Worlds, Landscapes, and Narrative”.** *Metamorphosis and Place.* Joshua Parker and Lucie Tunkrova (Eds.). Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 165-177.

Статията разглежда пространствените конфигурации на фикционалния свят на романа на Дикенс в светлината на теорията на Томас Павел за „онтологичния пейзаж“ и на модела на Мари-Лор Райън, който представя фикционалната вселена като пространство на действие на динамични сили, породени от модалните разграничения между индивидуалните светове на героите. Статията защитава тезата, че пространствените параметри в романа съответстват на т.нар. „продуктивен конфликт“, който задвижва сюжета, и на модалните промени в личния свят на първоличния разказвач. Пространствената динамика се явява като представителна за емоционалното и когнитивно съзряване на героя на билдунгсромана. На структурно-съдържателно и стилистично ниво се разглеждат напреженията между хоризонталната и вертикалната насоченост и връзката им с модалните напрежения между личните светове на Дейвид. Очертава се постепенно движение към Агнес, която функционира във вертикалното измерение като свещения център на света-модел, утвърден в романа. Анализът проследява конфликта между това измерение и хоризонталното в описанията и в драматичните сцени, както и в детайлите и акцентите на външността и действията на главните фигури в живота на героя.

9. **“Marshes and Mists: The Fictional Landscapes of Pip’s Journey in Dickens’s *Great Expectations*.”** *Boundaries, Boundary Crossing, Cross-Boundary Transfer. Proceedings of the 2007 BSBS and BASA Annual Conference.* Vladimir Trendafilov and Irena Vassileva (Eds.). Blagoevgrad: Neofit Rislki UP, 2009, 49-56.

Статията разглежда пространствените параметри на образността на блатата и мъглата в романа на Дикенс *Големите надежди* като актуализация на онтологичния пейзаж на фикционалния свят, създаден от автобиографичния разказвач. Теза на

статията е, че в това произведение Дикенс проблематизира конвенционалната траектория на жизнения път на героя на билдунгсромана. Разглежда се основната роля на стилистичното ниво, където липсва категорично утвърждаване на трансценденталното и където вертикалното измерение не предлага досег с божествена сила, както в *Дейвид Копърфийлд*. Заключение е, че онтологичното разделение на пространството и съотнасянето му към онтологичния пейзаж на желания от героя свят се характеризират с несигурност и незавършеност. Тук и хоризонталната, и вертикалната посока предлагат на героя илюзорен успех в пътя му към лична реализация, осъществим само при тоталното преместване на героя в ново социално и географско пространство.

10. **“The History of His Own Fictions: David Copperfield’s Universe of Worlds.”** *Intercultural Communication*. Sofia: Polis Publishing, 2009, 227-237.

Статията разглежда модалното разграничение на фикционалната вселена на романа на Дикенс през призмата на синтактичните връзки със значение на „сякаш”. Като характерен за езика на героя стилистичен елемент, те се включват в системата от модални зависимости в индивидуалния свят на автобиографичния герой. Анализират се употребите им в контекста на модалностите, определящи този свят, и на героите, спрямо които се създават самите модални разграничения в него. На основата на моделите на Лубомир Долежел за модалните ограничения в действията на фикционалния герой, както и на психологическата теория за „сравнителното мислене”, статията показва, че Дикенс използва споменатите стилистични и езикови елементи като модален оператор, който поддържа динамиката на разказа като процес на социалното и психологическо самоопределение и етически избор на героя.

11. **“Aliens, Predators and Global Issues: The Evolution of a Narrative Formula.”** *cultura, lenguaje y representación / culture, language and representation*. Revista de estudios culturales de la Universitat Jaume I / *Cultural Studies Journal of Universitat Jaume I*, vol. viii/ 2010, 43-55.

Статията разглежда известните научно-фантастични трилъри от филмовите серии, чието начало са съответно популярните “Пришелецът” (*Alien*) и „Хищникът” (*Predator*). Анализът се съсредоточава върху семантиката и динамиката на фикционалните им светове и отношението между фикционално и реално от перспективата на общата тематика на страха от глобалния враг. Очертават се връзките между сюжетните решения, мизансцена и психологическото и визуалното съдържание на образите във всяка от двете серии и техните хибриди като проява на принципа на „минималното отклонение”, формиращо конфигурацията на световите във фикционалната вселена. Проследява се промяната в отношението човек – извънземно, герой-враг, индивид-институция и сюжетнообразуващата ѝ функция в контекста на проблемите на глобализацията в личен и институционален план. Изследват се идеологическите предпоставки и художествените решения на очертаните във филмите конфликти. Анализират се употребите на наративните формули и стереотипните герои при отчитане на факта, че глобалният страх се е превърнал в ново екзистенциално състояние на индивида в постмодерната епоха и че властта на глобализацията е обхванала не само икономическите отношения между хората, но и полето на естетическото, включително и на популярното кино.

12. **“Tying the Narrative Knot: Homecoming and Homemaking in Contemporary Mass Fiction for Women.”** *Odisei (III): Intoarcerea Acasa (Homecoming)*. Mihaela Irimia and Dragiz Ivana (Eds.). Editura Universitatii din Bucuresti: 2010, 305-325.

В статията се предлага оригинална перспектива върху идеологическите предпоставки на популярната романтична литература за жени и тяхната текстуализация. Анализират се начините, по които жанрът използва характерната за фикционалния свят липса на пълнота, което го различава от възможния. Изследва се стилистичното ниво и особено полупряката реч като преобладаващ вид дискурс в този жанр. Тя се разглежда откъм епистемологичната ѝ функционалност, като средство за създаване на основния конфликт „знание-незнание”, от който възниква интригата в масовия женски роман. Изолира се основната роля на синонимията на ключовите понятия „дом” и „тук” и на промяната в деиктичната им определеност като стилистично средство за създаване на познавателната динамика в съзнанието на героинята. Отбелязва се съвременната тенденция към по-голям и стабилен баланс между фикционалните светове на героинята и на героя като отражение на променените условия, при които функционира съвременната жена в развитите общества.

13. **“Grim Realities” or “Light of Fancy”? Charles Dickens in the Bulgarian Classroom.”** Приета за печат в *Cahiers Victoriens et Edouardiens* (научното списание на Société française des études victoriennes et edouardiennes).

Статията се обръща към неизследван досега аспект на българската рецепция на Дикенс. В хронологически ред се проследява присъствието на писателя в учебниците по литература за английските езикови гимназии от създаването им до последните години. Подчертава се, че Дикенс е представен като автор с несъмнен каноничен статут, но че познанието за литературната стойност на произведенията му е подвластно на промените и влиянията върху образователната среда в страната. Разглеждат се напреженията при избора на определени интерпретационни модели, както и проблемната им връзка с целите на чуждоезиковото обучение.

Зерма Каталян-Балишова